

Colecția: **secretele bucureștilor**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BOERESCU, DAN-SILVIU

**Marile calamități din istoria orașului. Cutremure,
incendii, inundații, epidemii** / Dan-Silviu Boerescu. - București :
Integral, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-035-0

94

929

© INTEGRAL, 2017

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la *Societatea Tipografică Filaret S.A.*

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-035-0

MARILE CALAMITĂȚI DIN ISTORIA ORAȘULUI - CUTREMURE, INCENDII, INUNDAȚII, EPIDEMII

Docu-drame și mituri urbane
evocate de Dan-Silviu Boerescu
însoțite de consemnări din presă

INTEGRAL

Cuprins

4 martie 1977 – Cea mai neagră seară din istoria Bucureștilor	7
1802, 1901 (+ tsunami!), 1940 etc. – un oraș blestemat, predispus cutremurelor devastatoare	31
„Ciurma lui Caragea”... a fost urmată de petreceri, destrăbălare și un șir nesfârșit de nunți!	57
Epidemia de holeră din 1831. Un remediu eficient – porția dublă de rachiu!	79
Marele incendiu petrecut la Paștele din 1847	93
Vinovații fără vină: dezastrul de la Colectiv	99
Revărsările Dâmboviței	137
Roiul de lăcuste pe cerul Bucureștilor – o pedeapsă biblică	141
Lămuriri bibliografice	145

4 martie 1977 – Cea mai neagră seară din istoria Bucureștilor

În seara aceea, mama gătise mazăre. Pusese cratița pe geamul de la bucătărie, ca să se răcească. La televizor se dădea un film bulgăresc. Afară, se întunecase demult. Părea o seară obișnuită, rutinieră. Eu eram cu gândul la apropiatul examen de „treapta I”. Eram clasa a VIII-a și mă gândeam să dau la „Șincai”, atras și de faptul că liceul era situat între două parcuri mari – „Tineretului” (aflat chiar peste drum, fostul „Cocioc”, pe dealurile căruia ne dădeam iarna cu sania, parcul având și un lac imens, deasupra căruia se construise uriașa „Sală Polivalentă”, unde aveam să văd, în anii imediat următori, fascinantele gale „Folk-Pop-Rock!”) și „Libertății” (fostul Parc „Carol I”). Gândurile îmi zburau la apropiatul examen și la viața de liceu, filmul bulgăresc de pe micul ecran nespunându-mi nimic. Îl urmăream absent. ...Când, la un moment dat, avea să se producă ceva cu totul neobișnuit. Blocul a început să se zgâlțâie din temelii! Eram la etajul 4, ultimul, într-un bloc obișnuit din Berceni. Inițial, am urmărit fascinat cum blocul de *vis-à-vis* începe să se unduie ca un val la mare. Apoi, m-am speriat și am luat-o la fugă, spre ușa de la intrare. Probabil, vroiam s-o zbughesc

pe scări, afară. Tatăl meu m-a prins, însă, de ceafă și m-a împins sub cadrul ușii dintre sufragerie, unde era televizorul, și hol. Acolo, între mama și tatăl meu, am petrecut minutul fatidic al cutremurului din 4 martie 1977. După aceea, am încercat să-mi sun bunicii la telefon, dar liniile, supraaglomerate, nu mai funcționau. Tatăl meu a hotărât să ieșim afară din casă, de teama unor eventuale replici devastatoare ale cataclismului tectonic. Mama a luat geanta cu acte. Tata – ochelarii și țigările. Eu mi-am îndesat în buzunare colecția de monede de argint și două portocale...

Bucureștii au ars, s-au înecat, s-au prăbușit sau au fost roși pe dinăuntru de boli, de-a lungul istoriei sale tumultuoase. Ca în multe alte metropole ale lumii, și viața Capitalei României a fost lovită de dezastru în repetate rânduri. Existența orașului nu aduce cu cea a unui „Paradis”, ci mai degrabă cu a unui loc pur omenesc, supus greșelilor locuitorilor ei sau capriciilor naturii. „Focul cel Mare” de la 1847 a ars un sfert din oraș, „Ciurma lui Caragea” a răpit într-un singur an 90.000 de suflete, iar inundațiile din secolele XIX și XX au arătat că Dâmbovița poate fi un dușman periculos. Nici o altă calamitate nu a rămas la fel de vie și de zguduitoare în mintea locuitorilor orașului ca seismul din 1977.

4 martie 1977, ora 21.21. Cele 56 de secunde și 7,2 grade pe scara Richter ale cutremurului produs atunci au fost de ajuns cât să ucidă 1.391 de oameni în Capitală (1.570 în toată țara) și să rănească alți 7.596 de bucureșteni. Orașul a fost de departe cel mai afectat de seism: peste 70% din pagubele totale au fost produse

aici, însumând – la cursul de atunci – fabuloasa sumă de 1,4 miliarde de dolari SUA. Peste 33 de blocuri mari s-au prăbușit în tot orașul. Majoritatea erau clădiri vechi interbelice, însă au existat și cazurile tragice ale unor blocuri noi, între care și faimosul OD16 din cartierul Militari, făcut și el una cu pământul.

Mobilizarea forțelor de intervenție a fost una fără precedent. „Toate cadrele militare s-au prezentat din proprie inițiativă în '77. S-a creat un centru de criză, sub coordonarea armatei. S-au făcut 16 puncte de lucru. S-a muncit non-stop, zile și nopți”, explică maiorul Cătălin Eftene, de la Inspectoratul pentru Situații de Urgență a Municipiului București. Nicolae Ceaușescu se afla la momentul seismului într-o vizită oficială în Nigeria. După ce a aflat ce s-a întâmplat în țară, a fost instituită starea de necesitate. La operațiunile de salvare s-a lucrat săptămâni în șir, iar reconstrucția ce a urmat a schimbat radical fața orașului. Foarte multe bijuterii arhitectonice au fost distruse, chiar dacă unele nu fuseseră întru totul afectate de seism.

Pe 4 martie 1977, generalul Eugen Epure, aflat în retragere acum, era colonel și șeful de stat major al Marii Unități de Pompieri din Capitală. Când dezastrul s-a produs, era acasă, împreună cu soția și cu una dintre fiice. Adevăratul impact al cutremurului a fost simțit de-abia când s-a trecut la munca de recunoaștere în teren. „Efectiv, m-am îngrozit de ce am văzut! În toate cele zece puncte de intervenție era deznădejde și suferință. Am fi vrut să sărim acolo pe loc, însă nu puteai, că nu aveai cum! A fost cumplit!”, povestește generalul. La câteva ore, a intervenit și armata, iar

operațiunile de salvare se desfășurau în funcție de strigătele de ajutor sau după apă venite de sub dărâ-mături. „Se făceau găuri și se coborau ai noștri cu coarda. Au fost foarte multe cadavre. Noi am încercat pe tot parcursul operațiunilor să ne asigurăm că nu mai există supraviețuitori sub dărâ-mături. Deși pe urmă am reținut că problema aceasta a fost destul de discutabilă”, spune generalul. La blocul Continental, de exemplu, a existat cazul supraviețuitorului Sorin Crainic, care – aparent! – ar fi rămas în barul de la subsol timp de zece zile. Generalul Epure își amintește că, după o perioadă, din dispoziția soților Ceaușescu, s-a încetat să se mai caute supraviețuitori și cadavre și s-a intrat la nivelarea locurilor afectate cu buldozerul și la plantarea de gazon. „La Continental, din ordinul «tovarășei», din câte am înțeles, s-a trecut la nivelat la cota terenului. Indiferent că mai era cineva sau nu. Și a venit amărâta de mamă a lui Crainic atunci și a implorat-o pe asta, «Vă rog, că eu simt că copilul meu trăiește». A căzut în genunchi în fața Elenei Ceaușescu. În sfârșit, s-a luat o decizie înțeleaptă să aprobe să caute în continuare, că apoi l-au și găsit”, spune generalul. În alte locuri, astfel de probleme nu au fost luate în considerare. „Dar au rămas cadavre, au rămas poate și supraviețuitori, pentru că foarte multe persoane și-au făcut apoi inventarul rudelor și nu le-a ieșit la numărătoare. Nici nu vă mai spun că atunci s-a cărat cu fadromele, cu buldozerele, cu Rab-ele, s-au aruncat în basculante mâini, capete, picioare. A fost o nenorocire. I-au dus pe toți afară, la Ghencea II, unde noi am instalat o mașină de iluminat,

și au fost înmormântați așa, la grămadă, cu câte o cruce”, povestește generalul. (<http://evz.ro>)

Cutremurul din 1977 s-a produs la ora 21:22:22 în data de 4 martie, cu efecte devastatoare asupra României. A avut o magnitudine de 7,2 grade pe scara Richter și o durată de circa 56 de secunde (55 conform altor surse), înregistrându-se 1.570 (1578?) victime, din care 1.391 (1.424?) numai în București. La nivelul întregii țări au fost circa 11.300 de răniți și aproximativ 35.000 de locuințe s-au prăbușit. Majoritatea pagubelor materiale s-au concentrat la București unde peste 33 de clădiri și blocuri mari s-au prăbușit.

Cutremurul a afectat de asemenea și Bulgaria. În orașul Sviștov, trei blocuri de locuințe au fost distruse și peste 100 de oameni au murit.

Epicentrul cutremurului a fost localizat în zona Vrancea, cea mai activă zonă seismică din țară, la o adâncime de circa 100 km.

Deși cutremurul a fost foarte puternic (unda de șoc simțindu-se aproape în toți Balcanii), replicile sale au avut o magnitudine mică pe scara Richter. Astfel, cea mai puternică replică s-a produs pe data de 5 martie la ora 02:00, la adâncimea de 109 km. Această replică a avut magnitudinea 4,9 grade pe scara Richter, fiind urmată de alte replici cu magnitudini între 4,3 respectiv 4,5 grade pe scara Richter.

Cutremurul s-a simțit în aproape toată Europa de Sud-Est, iar în nord, s-a simțit până în Moscova și Sankt Petersburg. În nord-estul Munteniei, sudul Moldovei, cutremurul a produs efecte puternice asupra solului,

incluzând crăpături și fenomene de lichefiere a solului. Pe Valea Prahovei, au avut loc alunecări de teren.

În seara zilei de 4 martie, președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu consoarta sa, participau la banchetul oficial oferit de președintele Nigeriei în cinstea oaspeților. După toastul șefului statului nigerian, un secretar român a intrat în sală și l-a informat pe Ceaușescu de situația din țară. Răspunzând calm la cuvântarea gazdei, președintele român s-a așezat și l-a anunțat în particular de dezastrul survenit în România. Banchetului i s-a pus capăt câteva minute mai târziu.

La început, știrile ajunse pe căi ocolite erau confuze, vorbind despre un cutremur de gradul 10, deci despre distrugerea totală a Bucureștiului. Pana de curent de la București făcea imposibilă orice comunicație. În plus, autoritățile locale erau confuze, neluând pe moment nici o măsură concretă. După restabilirea legăturii cu țara, Ceaușescu a cerut un raport sumar al situației din țară și a dat primele ordine de acțiune, o dată cu un apel către populație. S-a instituit, prin decret prezidențial, starea de necesitate pe întreg teritoriul României.

În timpul nopții, o aeronavă a adus delegația română înapoi în țară. Pe parcursul zilelor ce au urmat, Nicolae Ceaușescu, uneori însoțit de Elena, a făcut vizite în București pentru a evalua pagubele și a calma populația. A dat ordine ferme de a se continua salvarea victimelor chiar și peste termenul considerat limită de supraviețuire.

Cu ajutoare de la Crucea Roșie (mai ales câini dresați special pentru astfel de cazuri), cascadorii și

pompierii români au făcut eforturi pentru a salva cât mai multe vieți.

Mulți cetățeni au intrat în panică, majoritatea ieșind în stradă. Iată mărturia soldatului Mircea Nemișean din București: „Eram santinelă pe acoperișul unui important obiectiv militar; adică, deasupra etajului șapte. Noaptea era destul de luminoasă și de văzut, puteam vedea până departe. Numai că odată parcă n-am mai simțit acoperișul sub picioare. M-am apucat însă bine de ceva și cu ochii numai primppejur, să văd ce se întâmplă. Dar nu-mi puteam crede ochilor. Cât vedeam cu ochii, toate blocurile se clătinău. Și toate clădirile se înclinău de-o parte și de cealaltă ca și copacii pe furtună. Prima undă a fost pe verticală. Câteva fracțiuni de secundă a părut să înceteze, dar apoi a reînceput pe orizontală. Cerul a crăpat brusc, de parcă stătea să se frângă în două. Am auzit detunături îndepărtate, apoi un zgomot înfundat, care parcă venea de peste tot; se auzea tot mai tare. Apoi, a venit un vânt puternic, de era să mă azvârle jos. S-a dus, dar apoi s-a și întors înapoi, de data asta cu miros greu de ars. Și p-ormă s-au stins toate luminile... pe cer era un uriaș arc de foc, ca și cum s-a produs un scurtcircuit în tot orașul... Și atunci am zis: «Gata, cred că-i gata orașul!»”

Deși reacția autorităților a fost slabă în primele ore, foarte mulți oameni au ajutat din proprie inițiativă la îndepărtarea dărâmăturilor și la salvarea victimelor. Ulterior apelului prezidențial, s-a trecut la sporirea producției de alimente primare, pentru a asigura necesarul populației, la restabilirea rețelilor utilitare

(apă, gaz, telefoane, curent). Mulți au lucrat ore în șir fără să se odihnească, acoperind mai multe schimburi. Au fost trimise ajutoare din toată țara către zonele afectate.

Cutremurul a afectat și monumente de arhitectură. Regimul a folosit pretextul cutremurului pentru a demola o serie de clădiri care, dintr-un motiv sau altul, erau „incomode” pentru el. Astfel, Biserica Enei aflată în stânga blocului „Dunărea”, în dreptul Institutului de Arhitectură Ion Mincu și *vis-à-vis* de hotelul Intercontinental și Teatrul Național, a fost pur și simplu demolată pentru că prezența ei „deranja”. În cadrul lucrărilor de demolare ale blocului „Dunărea”, turla bisericii a fost lovită cu utilajul de demolare. Din acest moment a început o cursă în care, pe de o parte oamenii de cultură (arhitecți, artiști plastici, etc.) încercau să oprească lucrările de demolare, iar pe de altă parte armata (direct implicată în acțiunea de înlăturare a urmelor cutremurului) se străduia să facă să dispară cât mai repede acest monument și lăcaș de cult. Din nefericire, monumentul nu a fost salvat, o dată cu el dispărând și picturile murale făcute de către Gheorghe Tattarescu, ca și cele anterioare acestuia, fresce de o mare valoare artistică. De asemenea, fostul sediu al Uniunii Artiștilor Plastici (Casa arhitect Grigore Cerchez), aflat pe strada Sevastopol, a căzut victimă aceleiași acțiuni.

O dată pornită, acțiunea de înlăturare a cât mai multor monumente de arhitectură și lăcașe de cult s-a extins și asupra colecțiilor și colecționarilor de artă. Sub pretextul „punerii la adăpost” a operelor de artă,

colecțiile particulare și casele memoriale au fost deposedate de lucrările de artă aflate în patrimoniul lor, apărând ideea, care s-a finalizat mai târziu, a Muzeului Colecțiilor. Este cazul casei memoriale Muzeul „Gheorghe Tattarescu” din care au fost luate lucrările de artă și depozitate „în siguranță”. După multe presiuni făcute de Georgeta Wertheimer, nepoata pictorului, lucrările s-au reîntors în casa memorială. (<https://ro.wikipedia.org>)

Printre victimele cutremurului s-au numărat și câteva personalități marcante, între care scriitorii A. E. Baconsky, Alexandru Ivăsiuc, Savin Bratu, Mihail Petroveanu, Mihai Gafița, Daniela Caurea și Corneliu M. Popescu (genialul traducător al lui Eminescu în limba engleză avea numai 19 ani!), cântăreața Doina Badea, regizorul Alexandru Bocăneț și marele actor Toma Caragiu. Aceștia doi sărbătoreau la o cină amicală premiera unui film realizat împreună în apartamentul actorului din blocul „Dunărea”. Au fugit pe scări și au murit când acestea s-au prăbușit. Dacă ar fi rămas în casă, ar fi avut șanse să scape: masa la care au stat a fost găsită intactă, cu farfuriile cu mâncare și paharele cu vin neatinse...

Și, totuși, nimic nu prevestea ce urma să se abată asupra Bucureștilor. Toate stațiile seismice de pe glob, aflate pe recepție, au reperat cutremurul, prima care a prins, procesat și analizat informațiile primite în urma cataclismului fiind cea americană de la Golden, Colorado. Energia distructivă eliberată de seism a fost egală cu cea emisă de 10 bombe atomice de tipul celei aruncate asupra Hiroshimei!